

inkoopbureau, de Nederlandse Arbeidsdienst en de werkverruimingskampen. Eind '42 ontvingen de detaillisten nog maar 13% van de vroegere hoeveelheid sigaren en 27% van de vroegere hoeveelheid sigaretten; een jaar later waren die percentages tot 6 en 22 gedaald.

Dat wat de kwantiteit betreft. Met de kwaliteit stond het er nog droeviger voor. 'Het product dat door de sigarenindustrie in '43 werd afgeleverd' (sigaren met papieren dekblad en met veel hop in de 'tabak') 'had', aldus een verslag van het rijksbureau voor tabak en tabaksproducten, 'met de vooroorlogse sigaar niet veel meer dan de naam gemeen.'¹ De sigarettenfabrieken, voorzover niet gesloten, moesten een eenheidssigaret produceren die de merknaam 'Consi' kreeg, zijnde de afkorting van 'Concentratie Nederlandse Sigarettenindustrie' – elke roker dacht later met afschuw aan dit product terug, en de niet-roker niet minder want de 'Consi' verspreidde een weinig aangename geur die overigens nog heilig was, vergeleken met de geur van de surrogaattabak (veelal shag voor het zelf draaien van sigaretten); deze was ook al een gezocht artikel gaan vormen – veel werd uit België ons land binnengesmokkeld. 'Amateurstabak' werd tenslotte geteeld door ca. vijf-en-zeventigduizend personen (bijna 2% van alle rokers dus); gemiddeld kregen zij de beschikking over bijna 5 kilo tabak, overwegend evenwel van matige of slechte kwaliteit – de geur van die 'eigen teelt' was navenant. En toch: hoe kwalijk de meeste tabaksproducten ook waren, de rokers wilden ze niet missen. Er waren velen onder hen die geen sigarettenpeukje op straat konden zien liggen zonder het op te rapen: 'tabak' voor het tabaksdoosje; men sprak dan van 'buk-shag'.²

Wij keren uit de distributiesector naar de industrie terug.

Gelijk vermeld: de tabaksindustrie kreeg in '43 de beschikking over 6 000 ton ruwe tabak – dat was ongeveer een vijfde van de vooroorlogse hoeveelheid. De talrijke kleine en vele van de grote fabrieken op de tabakssector werden in de jaren '41, '42 en '43 officieel 'gesloten', maar ook hier tekende zich het streven af dat wij al eerder signaleerden: men trachtte toch aan het werk te blijven. 'Sommige fabrieken', aldus de *Economische en sociale kroniek der oorlogsjaren 1940-1945*,

¹ Rijksbureau voor tabak en tabaksproducten: 'Verslag van het jaar 1943' (1944), p. 38 (CNO, 344 a). ² In haar bundel 'Oorlogshumor' vertelt mej. T. E. N. Ozinga het volgende verhaaltje: 'Een jongetje heeft 10 peukies; van 3 peukies kan hij 1 sigaret draaien. Vraag: Hoeveel sigaretten kan hij roken? Antwoord: 5. Oplossing: hij rolt eerst 3 sigaretten en houdt daarvan 3 peukies over. Hiervan fabriceert hij sigaret no. 4. Blijft wederom: 1 peukie. Hij heeft nog 1 van de oorspronkelijke 10 peukies en leent nu een derde peukie van een vriendje, rookt zo sigaret no. 5 en geeft het peukie daarvan eerlijk aan z'n vriendje terug.' (Doc II-857 A, a-1)